

Pracownia Deskryptorów Biblioteki Narodowej

Zasady indeksowania Deskryptorami Biblioteki Narodowej

Warszawa, 24-08-2015

I. DOBÓR DESKRYPTORA - ZASADY OGÓLNE

1. Deskryptor stanowi nazwę najbardziej rozpowszechnioną w języku polskim (nazwa preferowana), pozostałe warianty nazwy stanowią formy odrzucone i pełnią funkcję odsyłaczy całkowitych w rekordzie wzorcowym deskryptora (pola 4XX).
2. Formę deskryptora potwierdza się w źródłach przejmowania nazwy preferowanej wg następującej kolejności:
 - a. Zasób leksykalny języka polskiego (Narodowy Korpus Języka Polskiego, uniwersalne słowniki języka polskiego, statystyka popularności określonych wyrazów w Google) ze szczególnym uwzględnieniem zwyczaju językowego i kontekstu używania poszczególnych nazw.
 - b. Źródła informacyjne (Wikipedia, encyklopedie, słowniki języka polskiego i in., tezaury dziedziny, publikacje specjalistyczne z danych dziedzin itp.).
 - c. Opracowywana publikacja.
3. Deskryptor wyraża się w mianowniku liczby pojedynczej lub mnogiej w zależności od kontekstu. Liczbę mnogą otrzymują głównie nazwy, które w zwyczaju językowym traktowane są jako klasa przedmiotów jednostkowych o wspólnych cechach, np. *Kwiaty, Drzewa owocowe, Łyżki, Meble biurowe* itp.
4. Deskryptory wyraża się w szyku naturalnym z wyjątkiem nazw osobowych.
5. Deskryptor wyraża się w języku polskim. Dopuszcza się stosowanie nazw w języku obcym, jeżeli są one bardziej rozpowszechnione, niż nazwa w języku polskim lub nazwa w języku polskim nie występuje, np. *Audiobook*, a nie *Książka mówiona*.
6. Deskryptory w bazie powiązane są relacjami: nadrzędności (termin szerszy znaczeniowo), podrzędności (termin węższy znaczeniowo), asocjacji (termin skojarzony, nazwa wcześniejsza, nazwa późniejsza).
7. Deskryptory nie są zakończone kropką. Pozostałe znaki umowne są stosowane wg dotychczasowych zasad, tj. nawiasy dla dopowiedzeń; średniki, dla rozdzielania elementów dopowiedzenia i in. Zasady te stosuje się również przy wyrażaniu poszczególnych elementów rekordu wzorcowego, tj. cytaty bibliograficznej, źródeł przejmowania danych, odsyłaczy całkowitych i uzupełniających.

ZASADY SZCZEGÓŁOWE

A. Nazwy osobowe

1. Przejmuje się najbardziej rozpowszechnioną wersję nazwy w języku polskim bez względu na pochodzenie autora.
2. W przypadku autorów obcych źródłem informacji w zakresie najbardziej rozpowszechnionej formy są polskie edycje dzieł tych autorów i forma przyjęta w większości źródeł przejmowania danych.
3. W przypadku braku najbardziej rozpowszechnionej w języku polskim nazwy osobowej, analogicznie jak w punkcie 2, przejmuje się najbardziej rozpowszechnioną nazwę w języku obcym wg zasad ogólnych i w razie potrzeby transliteruje lub transkrybuje się wg odrębnych przepisów.
4. W przypadku stosowania nazwy spolszczonej stosuje się obligatoryjnie odsyłacz całkowity z formą transliterowaną lub transkrybowaną (pola 4XX).
5. Stosuje się osobne deskryptory dla pseudonimów zbiorowych. Ustanawia się relacje asocjacyjne między deskryptorem dla pseudonimu a deskryptorami dla poszczególnych osób stosujących ten pseudonim.
6. Jeżeli autor stosował kilka pseudonimów dla celowego rozdzielenia obszarów swojej twórczości, dla każdej nazwy stosuje się odrębne deskryptory powiązane relacją asocjacyjną (pola 500). Jeżeli osoba stosująca kilka pseudonimów występuje jako przedmiot publikacji, stosuje się deskryptor dla jej właściwej nazwy. W uzasadnionych przypadkach stosuje się w opisie przedmiotowym równoległe nazwy pseudonimów, jeżeli w publikacji omówiony jest ten fragment działalności autora.
7. Nazwy dynastii, rodów i rodzin zapisuje się w mianowniku liczby mnogiej, np. Potoccy, chyba że zasady gramatyczne stanowią inaczej. Inne formy nazwy będą występować w funkcji odsyłacza całkowitego w rekordzie wzorcowym.

B. Ciała zbiorowe

1. Przejmuje się nazwę najczęściej stosowaną w języku polskim bez względu na przynależność państwową i miejsce działalności ciała zbiorowego.
2. Stosuje się zasady i źródła przejmowania danych określone w zasadach ogólnych. Szczególnie bierze się pod uwagę najbardziej rozpowszechnioną formę nazwy używaną przez samą instytucję w oficjalnych dokumentach, statucie, witrynie www, korespondencji itp.
3. Ciało zbiorowe, które posiada ciągłość organizacyjną i prawną, a zmieniało w trakcie swojego istnienia nazwy, wyraża się jednym deskryptorem. Nazwy wcześniejsze stają się formami odrzuconymi i występują w funkcji odsyłacza całkowitego w rekordzie wzorcowym deskryptora.

4. W uzasadnionych przypadkach ciało, który zmieniło swoją przynależność państwową, profil działalności, strukturę organizacyjną itp., powinno być traktowane jako osobna instytucja. W takim wypadku tworzy się odrębne rekordy wzorcowe dla ciał zbiorowych i wiąże się je relacją asocjacyjną. Relacja asocjacyjna może być niespecyfikowana (pole 510) lub specyfikowana (pole 510 i podpole |w o wartości: a - nazwa wcześniejsza; b - nazwa późniejsza).
5. Jednostki podrzędne ciała zbiorowego otrzymują odrębne deskryptory według zasad ogólnych i są powiązane obustronnie z jednostką bezpośrednio nadrzędną relacją podrzędności i nadrzędności (pole 510 i podpole |w o wartości: g - termin szerszy; h - termin węższy).
6. Jeżeli jednostka podrzędna nie posiada nazwy wyróżniającej, stosuje się w dopowiedzeniu nazwę najwyższego w hierarchii ciała zbiorowego, którego częścią jest dana jednostka.
7. Jeżeli zachodzi potrzeba rozróżnienia lub ujednoznacznienia nazwy ciała zbiorowego stosuje się dopowiedzenie w postaci daty funkcjonowania lub/i lokalizacji geograficznej.

C. Imprezy

1. Przejmuje się nazwę najbardziej rozpowszechnioną w języku polskim. Stosuje się reguły i źródła przejmowania danych określone w zasadach ogólnych.
2. Impreza cykliczna, która posiada ciągłość organizacyjną, ten sam profil, tematykę itp., a zmieniała nazwę, wyrażana jest jednym deskryptorem. Nazwy wcześniejsze stają się formami odrzuconymi i pełnią funkcję odsyłaczy całkowitych w rekordzie wzorcowym deskryptora.
3. W uzasadnionych przypadkach impreza, która zmieniła swój profil, organizatora, tematykę itp. powinna być traktowana jako osobna impreza. W takim wypadku tworzy się odrębne rekordy wzorcowe dla imprez i wiąże się je relacją asocjacyjną. Relacja asocjacyjna może być niespecyfikowana (pole 511) lub specyfikowana (pole 511 i podpole |w o wartości: a - nazwa wcześniejsza; b - nazwa późniejsza).

D. Tytuł dzieła

1. Przejmuje się najbardziej rozpowszechnioną wersję tytułu w języku polskim bez względu na pochodzenie autora i język pierwszego oryginalnego wydania.
2. W przypadku dzieł autorów obcych źródłem informacji w zakresie najbardziej rozpowszechnionej formy tytułu są polskie edycje dzieł tych autorów i forma przyjęta w większości źródeł przejmowania danych.

3. W przypadku braku najbardziej rozpowszechnionej w języku polskim wersji tytułu, analogicznie jak w punkcie 2, przejmuje się najbardziej rozpowszechnioną wersję tytułu w języku obcym wg zasad ogólnych i w razie potrzeby transliteruje lub transkrybuje się wg odrębnych przepisów.
4. Dla dzieł posiadających autora stosuje się dotychczasową strukturę tytułu ujednoczonego (hasła autor-tytuł). Wartości indeksuje się w odpowiednich polach 6XX, 7XX, 8XX rekordu bibliograficznego. Deskryptor składa się z nazwy osobowej lub korporatywnej przejętej z bazy DBN i tytułu indeksowanego w podpolu |t.
5. Dla dzieł bezautorskich stosuje się dotychczasową strukturę tytułu ujednoczonego.

E. Nazwy geograficzne

1. Dla obiektów w Polsce przejmuje się najbardziej rozpowszechnioną nazwę w języku polskim. W pierwszej kolejności stosuje się formy z urzędowych wykazów nazw geograficznych z uwzględnieniem zasad i źródeł przejmowania danych określonych w zasadach ogólnych.
2. W przypadku obiektów poza granicami Polski stosuje się polski egzonim, potwierdzony w wykazach Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych lub innych źródłach. Jeżeli taki egzonim nie istnieje, stosuje się nazwę w oryginalnej wersji językowej potwierdzoną w źródłach przejmowania danych.
3. Deskryptorami geograficznymi wyraża się następujące obiekty geograficzne: kontynenty, części kontynentów, państwa, obszary niesamodzielne politycznie, regiony i krainy, miejscowości, części miejscowości, obiekty fizjograficzne (jeziora, rzeki, pasma górskie, góry itp.), rezerваты i parki narodowe, jednostki podziału administracyjnego.
4. Obiekty w miejscowościach (ulice, place, parki, pomniki, budynki, mosty, cmentarze itp.) wyraża się za pomocą deskryptorów przedmiotowych (pola 650) i obligatoryjnie lokalizuje się za pomocą deskryptorów geograficznych (pola 651).
5. Części miejscowości i innych obiektów geograficznych (np. dzielnice, osiedla, obiekty fizjograficzne w miejscowościach i in.) wyraża się za pomocą odrębnych deskryptorów geograficznych. Deskryptory wiążą się z deskryptorami dla obiektów wyższego szczebla obustronną relacją podrzędności i nadrzędności (pole 551 i podpole |w o wartości: g - termin szerszy; h - termin węższy).
6. Miasta, które są jednocześnie miastami na prawach powiatu, wyrażane są jednym deskryptorem geograficznym dla miasta - stolicy powiatu, np. *Skiernewice (województwo mazowieckie)*.
7. Stosuje się odrębne deskryptory dla parków narodowych, innych obszarów chronionych (deskryptory korporatywne) oraz jednostek fizjograficznych,

które znajdują się na ich obszarze (deskrytory geograficzne), np. *Tatrzański Park Narodowy*, ale *Tatry (góry)*. Między deskrytorami ustanawia się relacje asocjacyjne.

8. Przy nazwach obiektów geograficznych stosuje się obligatoryjnie dopowiedzenia lokalizujące.
 - a. Nazwy miejscowości w Polsce - dopowiedzenie w postaci adekwatnych nazw nadrzędnych jednostek administracyjnych do poziomu gminy, np. województwo mazowieckie, powiat żyrardowski, gmina...
 - b. Nazwy miejscowości poza granicami Polski - dopowiedzenie w postaci nazwy kraju, w którym znajduje się miejscowość. W uzasadnionych przypadkach, np. w celu rozróżnienia, stosuje się lokalizację za pomocą adekwatnych jednostek administracyjnych danego kraju.
 - c. Części miejscowości w Polsce (dzielnice, osiedla) - dopowiedzenie w postaci nazwy miejscowości, której dany obiekt geograficzny jest częścią. Dodatkowo stosuje się dopowiedzenia objaśniające rodzaj obiektu geograficznego, np. dzielnica, osiedle itp., zapisywane po średniku i po elementach dopowiedzenia lokalizującego, np. *Rembertów (Warszawa, województwo mazowieckie ; dzielnica)*.
 - d. Części miejscowości poza granicami Polski (dzielnice, osiedla) - dopowiedzenie w postaci nazwy kraju oraz miejscowości, której dany obiekt geograficzny jest częścią. Dodatkowo stosuje się dopowiedzenia objaśniające rodzaj obiektu geograficznego, np. *Hradczany (Czechy, Praga ; dzielnica)*, *Place du Tertre (Francja, Paryż ; plac)*.
 - e. Obiekty fizjograficzne poza granicami Polski mogą otrzymywać dopowiedzenie lokalizujące w postaci nazwy państwa, w którym się znajdują, np. *Masyw Centralny (Francja)*.
9. Przy nazwach obiektów geograficznych stosuje się dopowiedzenia objaśniające w formie nazwy pospolitej, jeżeli nazwa niejednoznacznie wskazuje na typ obiektu oraz dopowiedzenia lokalizujące w postaci nadrzędnego obiektu geograficznego np. *Smrek (Góry Izerskie ; góra)*.
10. W uzasadnionych przypadkach stosuje się odrębne deskrytory dla historycznych obiektów geograficznych. Deskrytory dla tych obiektów mogą być powiązane niespecyfikowanymi relacjami asocjacyjnymi z deskrytorami dla współczesnych obiektów geograficznych, jeżeli ich obszar pokrywa się z obszarem jednostki historycznej lub są z nim w istotny sposób związane.
11. W przypadku deskrytorów dla historycznych miejscowości stosuje się dopowiedzenie wskazujące aktualną lokalizację, np. *Troja (Turcja)*.
12. W przypadku deskrytorów dla historycznych jednostek administracyjnych wskazuje się historyczną przynależność państwową i okres istnienia danej jednostki, np. *Województwo wołyńskie (Polska ; 1921-1939)*.

13. Obszary o nieprecyzyjnie określonym lub przybliżonym zakresie wyraża się za pomocą deskryptora największej miejscowości na tym obszarze z dopowiedzeniem *okolice*, np. *Siedlce (województwo mazowieckie ; okolice)*.

F. Deskrytory chronologiczne

1. Deskrytory chronologiczne stosuje się do indeksowania zakresu chronologicznego zawartości (pola 648) i czasu powstania dzieła (pola 388).
2. Deskryptor chronologiczny zapisuje się w postaci przedziału lat dla całych wieków, np. *1901-2000*.
3. Okres przed naszą erą zapisuje się analogicznie i oznacza skrótem *p.n.e.* po przedziale lat, np. *500-401 p.n.e.*
4. Deskryptorami chronologicznymi wyraża się okres od 800 p.n.e. do 2001-.
5. Jeżeli zakres chronologiczny zawartości lub czas powstania dzieła jest wcześniejszy, oznacza się go jednym deskryptorem *do 801 p.n.e.* Dodatkowo można stosować deskrytory przedmiotowe wyrażające okres lub erę w dziejach świata lub konkretnych cywilizacji.
6. Dla XX w. oprócz deskryptorów wyrażający wiek stosuje się sześć deskryptorów dla zakresów szczegółowych: *1901-1914, 1914-1918, 1918-1939, 1939-1945, 1945-1989, 1989-2000*.
7. Dla okresu po 2001 r. stosuje się deskryptor w postaci prawostronnie otwartego przedziału *2001-*.

G. Forma dzieła / rodzaj / gatunek

1. Przejmuje się formę najbardziej rozpowszechnioną w języku polskim wg zasad ogólnych.

II. INDEKSOWANIE DESKRYPTORAMI BN

1. Deskryptorami BN indeksuje się następujące elementy opisu formalnego i przedmiotowego.
 - a. Oznaczenie odpowiedzialności (pola 100, 110, 111, 700, 710, 711).
 - b. Tytuł ujednoczony / oznaczenie serii (130, 240, 600|t, 610|t, 611|t, 630, 700|t, 730, 800|t, 830).
 - c. Forma dzieła (pola 380).
 - d. Przeznaczenie czytelnicze / odbiorca zawartości (pola 385).
 - e. Cecha językowo-etniczna (pola 386).
 - f. Czas powstania dzieła (pola 388).
 - g. Przedmiot (pola 600, 610, 611, 630, 650).
 - h. Zakres chronologiczny zawartości (pola 648).
 - i. Zakres geograficzny zawartości (pola 651).
 - j. Rodzaj / gatunek (pola 655).
 - k. Dziedzina / ujęcie przedmiotu (pola 658).
 - l. Pozostałe pola opisu wymagające ujednoczonego słownictwa.
2. W procesie indeksowania stosuje się wykładnię wyszczególniającą, tzn. odzwierciedla się elementy opisu na takim samym poziomie szczegółowości jak w opracowywanej publikacji. Wykładnię wyszczególniającą stosuje się dla następujących elementów opisu:
 - a. Oznaczenie odpowiedzialności (pola 100, 110, 111, 700, 710, 711).
 - b. Tytuł ujednoczony / oznaczenie serii (130, 240, 600|t, 610|t, 611|t, 630, 700|t, 730, 800|t, 830).
 - c. Przedmiot (pola 600, 610, 611, 630, 650).
 - d. Rodzaj / gatunek (pola 655).
3. Wykładnię uogólniającą, tzn. redukowanie informacji do terminów z zamkniętych list deskryptorów, stosuje się dla elementów:
 - a. Forma dzieła (pola 380).
 - b. Przeznaczenie czytelnicze (pola 385).
 - c. Cecha językowo-etniczna (pola 386).
 - d. Czas powstania dzieła (388).

- e. Zakres chronologiczny zawartości (pola 648).
 - f. Dziedzina / ujęcie przedmiotu (pola 658).
4. Proces indeksowania składa się z następujących etapów, które każdorazowo są wykonywane przez katalogującego.
- a. Analiza publikacji i określenie, który element opisu istnieje, jaką ma wartość i jaka jest jego przydatność w procesie wyszukiwania dla czytelnika. Każdy element stanowi samodzielny punkt dostępu i jest rozpatrywany w kontekście współwystępowania z innymi elementami opisu. Unika się stosowania tzw. wartości domyślnych, które uniemożliwiają wieloaspektowe wyszukiwanie po którymkolwiek z elementów opisu, np. przedmiot o jednoznacznej lokalizacji w czasie i przestrzeni każdorazowo wymaga zindeksowania zakresu chronologicznego i geograficznego itp.
 - b. Zindeksowanie wszystkich elementów opisu ustalonych w trakcie etapu "a" Deskryptorami BN pobranymi z bazy DBN.
5. Pełny opis przedmiotowy utworów literackich stosuje się wyłącznie w opracowaniu literatury dla dzieci i młodzieży. W przypadku zbeletryzowanych biografii indeksuje się osoby będące przedmiotem dzieła. Pozostałe utwory literackie opracowuje się w sposób uproszczony, indeksując jedynie gatunek literacki i ewentualnie odmianę gatunku.
6. Filmy fabularne opracowuje się przez wskazanie gatunku i ewentualnie odmiany gatunku. Indeksuje się osoby będące przedmiotem filmu fabularnego biograficznego.

1. PRZEDMIOT DOKUMENTU

Element obowiązkowy, jeżeli istnieje przedmiot publikacji.

1. Element lub grupa elementów rzeczywistości (przedmiot realny, fikcyjny, pojęcie, termin itp.), które zostały przedstawione w publikacji.
2. Wyróżnia się następujące typy nazw przedmiotów: nazwy pospolite (odnoszące się do dowolnego obiektu z danej klasy), nazwy jednostkowe (nazwa ma tylko jeden desygnat).
3. Przedmiot wyraża się na takim samym poziomie szczegółowości, jak przedstawiono go w opracowywanej publikacji. Nie należy stosować równocześnie deskryptora szerszego i węższego, jeżeli w publikacji został przedstawiony przedmiot o ściśle określonej szczegółowości, np. publikacja wyłącznie o bitwie nad Bzurą w 1939 r. nie wymaga stosowania dodatkowego deskryptora *II wojna światowa 1939-1945*, ponieważ deskryptory dla poszczególnych bitew są powiązane relacją podrzędności z deskryptorem *II wojna światowa 1939-1945*. W uzasadnionych przypadkach, jeżeli publikacja dotyczy kilku odrębnie przedstawionych zagadnień, które posiadają w bazie DBN deskryptory powiązane relacjami hierarchicznymi, to w opisie należy zindeksować wszystkie te zagadnienia, np. monografia bitwy pod Grunwaldem, w któ-

rej istotną częścią jest również wojna polsko-krzyżacka wymaga zindeksowania zarówno bitwy, jak i wojny.

4. W trakcie analizy zawartości publikacji należy rozpatrzyć, czy zawiera ona przedmiot lub przedmioty główne i przedmioty poboczne. Indeksuje się przede wszystkim tematy główne, najlepiej charakteryzujące zawartość publikacji.
5. Publikacja może posiadać jedność tematową, tzn. przedstawiać kilkadziesiąt lub kilkaset przedmiotów, które w zamyśle autora stanowią całość. W takim wypadku należy uwzględnić jedność tematową i zindeksować ją adekwatnymi hasłami, np. podręcznik kardiologii dla studentów otrzymuje deskryptor *Kardiologia*, uwzględniający jedność tematową.

2. DZIEDZINA / UJĘCIE PRZEDMIOTU

Element obowiązkowy, jeżeli istnieje ujęcie przedmiotu. Nie określa się ujęć dla utworów literackich i dzieł plastycznych.

1. Wyrażanie dziedziny / ujęcia przedmiotu wynika z idei ścisłego rozdzielenia przedmiotu i treści opracowywanej publikacji i innych zbiorów.
2. Przedmiot dokumentu to wyszczególniony element rzeczywistości, który został przedstawiony w publikacji. Treść to uogólniony sposób przedstawienia, dziedzina, z punktu widzenia której przedstawiono przedmiot publikacji.
3. Dziedzinę / ujęcie przedmiotu wyraża się za pomocą deskryptorów ujęciowych z zamkniętej listy (Załącznik A) i indeksuje w polach 658 z niezdefiniowanymi wskaźnikami.
4. Lista deskryptorów dziedziny uwzględnia zarówno naukową klasyfikację rzeczywistości, jak i praktyczne dziedziny życia, którymi posługują się czytelnicy.
5. W trakcie indeksowania dąży się do wskazania głównej dziedziny, z punktu widzenia której przedstawiono przedmiot. Pomija się przy tym dziedziny poboczne, które nie stanowią głównej metody przedstawienia przedmiotów.
6. Jeżeli publikacja i inne opracowywane zbiory posiadają więcej niż jedno ujęcie dla całości lub istotnej części zawartości, należy je zindeksować jako odrębne punkty dostępu.

3. CZAS POWSTANIA DZIEŁA

Element obowiązkowy, jeżeli można określić czas powstania dzieła lub pierwszego oryginalnego wydania.

1. W założeniach DBN przyjęto pragmatyczną interpretację terminu z FRBR, w której za czas powstania dzieła uznaje się:

- a. Wiek, w którym powstało dzieło, bez względu na fakt jego równoczesnej lub późniejszej publikacji - dane przejmuje się z opracowywanego egzemplarza lub źródeł informacyjnych.

LUB

- b. Wiek, w którym opublikowano pierwsze oryginalne wydanie - dane przejmuje się z opracowywanego egzemplarza lub źródeł informacyjnych.
3. Czas powstania dzieła indeksuje się w polach 388 z pierwszym wskaźnikiem o wartości 1. Stosuje się deskryptor w formie przedziału lat dla pełnego wieku wg zasad ogólnych (E. Deskryptory chronologiczne), w razie konieczności stosuje się opis wielokrotny (zakres większy niż jeden wiek).
 4. Dla dzieł powstałych w XX wieku stosuje się dodatkowo zakresy szczegółowe zgodnie z zasadami ogólnymi: 1901-1914, 1914-1918, 1918-1939, 1939-1945, 1945-1989, 1989-2000. Jeżeli czas powstania dzieła przekracza co najmniej trzy zakresy szczegółowe, uogólnia się go do pełnego wieku i odstępuje od stosowania zakresów szczegółowych.
 5. Dla okresu po 2001 r. stosuje się deskryptor w postaci prawostronnie otwartego przedziału 2001-.

4. ZAKRES CHRONOLOGICZNY ZAWARTOŚCI

Element obowiązkowy, jeżeli istnieje zakres chronologiczny.

1. Element wyraża lokalizację w czasie przedmiotów przedstawionych w opracowywanej publikacji lub in. zbiorach, która przejawia się w silnym nacechowaniu chronologicznym tematu publikacji i odnosi się do:
 - a. Przeszłość - opracowania historyczne lub inne, w których rzeczywistość przedstawiona jest z perspektywy czasu w stosunku do czasu powstania dzieła.
 - b. Stan bieżący - zakres chronologiczny pokrywa się lub jest zbliżony do czasu powstania dzieła (case studies, stan prawny, stan bieżący).
2. Nie indeksuje się zakresów chronologicznych w pracach o charakterze teoretycznym i innych publikacjach, w których zakres chronologiczny nie jest istotny i pokrywa się z czasem powstania dzieła (np. podręczniki z zakresu nauk ścisłych, popularne poradniki, książeczki dla dzieci itp.).
3. Zakres chronologiczny zawartości indeksuje się w polach 648 - pierwszy wskaźnik niezdefiniowany, drugi przyjmuje wartość 4. Stosuje się deskryptor w formie przedziału lat dla pełnego wieku wg zasad ogólnych (E. Deskryptory chronologiczne), w razie konieczności stosuje się opis wielokrotny (zakres większy niż jeden wiek).
4. Dla XX wieku stosuje się dodatkowo zakresy szczegółowe zgodnie z zasadami ogólnymi: 1901-1914, 1914-1918, 1918-1939, 1939-1945, 1945-1989, 1989-2000. Jeżeli

zakres chronologiczny przekracza co najmniej trzy zakresy szczegółowe, uogólnia się go do pełnego wieku i odstępuje od stosowania zakresów szczegółowych.

5. Dla okresu po 2001 r. stosuje się deskryptor w postaci prawostronnie otwartego przedziału "2001-".

5. FORMA DZIEŁA

Element obowiązkowy.

1. W założeniach DBN przyjęto pragmatyczną interpretację terminu z FRBR, w której za formę dzieła uznaje się ogólną klasę, do której można zaklasyfikować grupę dzieł o wspólnych cechach formalnych lub przedmiotowych.
2. *Forma dzieła* jest ściśle związana z elementem *rodzaj / gatunek*, który stanowi uszczegółowienie formy na wzór relacji między rodzajem i gatunkiem, np. *Proza + szczegółowy gatunek literacki*.
3. Formę lub formy dzieła przejmuje się wg definicji z zamkniętego wykazu deskryptorów (Załącznik B) i indeksuje w polach 380 z niezdefiniowanymi wskaźnikami.
4. *Formę dzieła* indeksuje się łącznie z elementem *rodzaj / gatunek*, co skutkuje konsekwentnym i całościowym sklasyfikowaniem zbiorów pod względem formy dzieła.

6. RODZAJ / GATUNEK

Element obowiązkowy.

1. Element wskazuje szczegółowy rodzaj / gatunek formy dzieła zidentyfikowanej w trakcie analizy publikacji. *Rodzaj / gatunek* indeksuje się w polach 655 (pierwszy wskaźnik niezdefiniowany, drugi przyjmuje wartość 4).
2. *Rodzaj / gatunek* wyraża się z zastosowaniem wykładni wyszczególniającej, tj. tak szczegółowo, jak na to pozwalają źródła przejmowania danych.
3. W uzasadnionych przypadkach stosuje się deskryptory złożone z dwóch nazw gatunków, zwykle wtedy, gdy jednoznaczne zaklasyfikowanie do jednego z gatunków jest trudne lub niejednoznaczne, np. *Opowiadania i nowele, Podania i legendy, Baśnie i bajki* itp.
4. W opracowaniu utworów literackich wskazuje się gatunek literacki i, jeżeli to możliwe, odmianę gatunku wskazującą na tematykę utworu, np. *Powieść, Kryminał*.

7. ODBIORCA / PRZEZNACZENIE CZYTELNICZE

Element obowiązkowy, jeżeli autor lub wydawca wskazał przeznaczenie czytelnicze.

1. Element odzwierciedla przeznaczenie czytelnicze, które zostało wskazane przez autora lub wydawcę publikacji. *Odbiorcę / przeznaczenie czytelnicze* indeksuje się w polach 385 z niezdefiniowanymi wskaźnikami z zastosowaniem wykładni uogólniającej. W przypadkach określonych w punkcie 2 deskryptor poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym zapisywanym w podpolu |m.
2. Stosuje się następujące wyrażenia wprowadzające: *Poziom nauczania, Grupa wiekowa*, które stosuje się dla deskryptorów z tej kategorii informacji. Dla pozostałych kategorii, np. grupa zawodowa, nie stosuje się wyrażenia wprowadzającego.
3. Wyróżnia się następujące przeznaczenia czytelnicze:
 - a. kategorie osób, dla których przeznaczona jest publikacja, np. grupy zawodowe, społeczne itp. Kategorie osób indeksuje się bez wyrażenia wprowadzającego (podpole |m) w mianowniku liczby mnogiej, np. *Kierowcy zawodowi, Lekarze* itp.
 - b. poziom nauczania - typ szkoły. Encję wyraża się za pomocą następujących deskryptorów: *Szkoła podstawowa Gimnazjum Szkoły ponadgimnazjalne Liceum ogólnokształcące Technikum Zasadnicza szkoła zawodowa Szkoła specjalna Szkoła muzyczna I stopnia Szkoła muzyczna II stopnia Przedszkole*. Deskryptor poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym w podpolu |m o wartości *Poziom nauczania*.
 - c. poziom nauczania - oznaczenie klasy w nauczaniu szkolnym. Oznaczenie klasy przejmuje się z opracowywanej publikacji w postaci: *Klasa* + [cyfra arabska][kropka], np. *Klasa 2., Klasa 8., Klasa 10.* itp. Oznaczenie klasy stosuje się obligatoryjnie razem z określeniem typu szkoły, której dany podział klasowy dotyczy.
 - d. poziom nauczania - oznaczenie poziomu w edukacji pozaszkolnej (kursy językowe, szkolenia itp.). Stosuje się oznaczenia poziomu nauczania przejęte z opracowywanej publikacji lub certyfikowanych poziomów nauczania dla poszczególnych dziedzin wiedzy, np. *Poziom średniozaawansowany, First Certificate in English, Poziom podstawowy, B2* itp. Deskryptor poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym w podpolu |m o wartości *Poziom nauczania*.
 - e. grupa wiekowa - oznaczenie słowne, np. *Dzieci, Młodzież, Chłopcy, Dziewczęta* itp. Deskryptor poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym w podpolu |m o wartości *Grupa wiekowa*.
 - f. grupa wiekowa - oznaczenie przedziału wiekowego. Stosuje się następujące deskryptory dla grup wiekowych: *0-5 lat, 6-8 lat, 9-13 lat, 14-17 lat*. Grupy wiekowe stosuje się obligatoryjnie razem z deskryptorami dla słownych oznaczeń grup wiekowych, np. *Dzieci, 6-8 lat*. Deskryptor poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym w podpolu |m o wartości *Grupa wiekowa*.

3. Jeżeli publikacja posiada więcej niż jedno określenie odbiorcy, stosuje się zapis wielokrotny.

8. CECHA JĘZYKOWO-ETNICZNA

Element obowiązkowy dla utworów literackich, muzycznych, plastycznych, fotografii i filmów.

1. Element wyraża przynależność autora dzieła do określonego kręgu kulturowego. Cechę językowo-etniczną wskazuje się dla publikacji i in. obiektów będących utworami z następujących dziedzin:
 - a. Literatura - utwory literackie wszystkich rodzajów i gatunków, w tym literatura faktu.
 - b. Muzyka - utwory muzyczne w formie zapisu nutowego i zarejestrowane w dowolnej postaci.
 - c. Grafika.
 - d. Rysunek.
 - e. Fotografia.
 - f. Film.
2. W trakcie określania cechy językowo-etnicznej należy wziąć pod uwagę kilka kryteriów, które rozpatruje się łącznie z uwzględnieniem źródeł przejmowania danych.
 - a. Narodowość lub przynależność etniczna autora.
 - b. Przynależność do kręgu kulturowego - dotyczy autorów żyjących w czasach, gdy kryterium narodowości lub etniczności nie było wykształcone.
 - c. Przynależność twórczości autora o określonej narodowości do innych kręgów kulturowych.
 - d. Język, w jakim tworzył autor.
3. Deskryptory wyrażające cechę językowo-etniczną tworzy się przez połączenie jednej z dziedzin wymienionych w punkcie 1 i przymiotnika wskazującego cechę językowo-etniczną, np. *Literatura francuska*. Przymiotnik w wyrażeniu deskryptorowym tworzy się od nazw narodowości, ludów, plemion, państw i języków.
4. Deskryptor utworzony wg zasad określonych w punkcie 3 powinien być potwierdzony w źródłach przejmowania danych wg zasad ogólnych.
5. Element indeksuje się w polach 386 z nieoznaczonymi wskaźnikami. Deskryptor poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym *Przynależność kulturowa* zapisywanym w podpolu |m.

III. SCHEMATY OPRACOWANIA WYBRANYCH RODZAJÓW PUBLIKACJI

1. Utwory literackie - zasady ogólne

380 __ |a [forma dzieła]¹

386 __ |m Przynależność kulturowa |a [cecha językowo etniczna]²

388 1_ |a [czas powstania dzieła]³

648 _4 |a [zakres chronologiczny]⁴

655 _4 |a [rodzaj, gatunek]⁵

-
1. Forma dzieła: Proza, Poezja, Dramat, Literatura faktu.
 2. Cecha językowo-etniczna: Literatura + przymiotnik etniczny.
 3. Indeksowanie wg zasad ogólnych.
 4. Stosuje się dla literatury biograficznej, w której zindeksowano osobę lub rodzinę w polach 600.
 5. Gatunek literacki i odmiana gatunku literackiego skorelowane z formą dzieła w polach 380.

2. Utwory literackie dla dzieci i młodzieży

380 __ |a [forma dzieła]¹

385 __ |m Grupa wiekowa |a [Przeznaczenie czytelnicze]²

386 __ |m Przynależność kulturowa |a [cecha językowo etniczna]³

388 1_ |a [czas powstania dzieła]⁴

648 _4 |a [zakres chronologiczny]⁵

650 _4 |a [przedmiot]⁵

651 _4 |a [zakres geograficzny]⁵

655 _4 |a [rodzaj, gatunek]⁶

-
1. Forma dzieła: Proza, Poezja, Dramat, Literatura faktu.
 2. Grupa wiekowa wyrażona słownie: Dzieci, Młodzież, Chłopcy, Dziewczynki i dodatkowo w postaci przedziałów: 0-5 lat, 6-8 lat, 9-13 lat, 14-17 lat.
 3. Cecha językowo-etniczna: Literatura + przymiotnik etniczny.
 4. Indeksowanie wg zasad ogólnych.
 5. W przypadku utworów literackich dla dzieci i młodzieży stosuje się pełny opis przedmiotowy.
 6. Właściwy gatunek literacki i odmiana gatunku literackiego skorelowane z formą dzieła w polach 380.

3. Publikacje fachowe

380 __ |a Publikacje fachowe¹

385 __ |m [wyrażenie wprowadzające]² |a [Przeznaczenie czytelnice]³

388 1_ |a [czas powstania dzieła]⁴

648 _4 |a [zakres chronologiczny]⁴

650 _4 |a [przedmiot]⁴

651 _4 |a [zakres geograficzny]⁴

655 _4 |a [rodzaj, gatunek]⁵

658 __ |a [dziedzina / ujęcie przedmiotu]⁴

-
1. Jeżeli publikacja posiada też inne formy, to należy je zindeksować w kolejnych polach 380.
 2. Jeżeli istnieje potrzeba wskazania poziomu nauczania, deskryptor z typem szkoły poprzedza się wyrażeniem wprowadzającym "Poziom nauczania".
 3. Deskryptor w większości wypadków wyraża grupę zawodową lub inną, do której skierowana jest publikacja fachowa. Jeżeli publikacja ma również charakter dydaktyczny i określoną formę dzieła "Publikacje dydaktyczne" stosuje się określenie poziomu nauczania w postaci: 385 __ |m Poziom nauczania + |a [Typ szkoły].
 4. Indeksowanie wg zasad ogólnych.
 5. Właściwy rodzaj / gatunek publikacji fachowej, np. poradnik, podręcznik itp.

4. Publikacje naukowe

380 __ |a Publikacje naukowe¹

385 __ |m [wyrażenie wprowadzające] |a [Przeznaczenie czytelnice]²

388 1_ |a [czas powstania dzieła]³

648 _4 |a [zakres chronologiczny]³

650 _4 |a [przedmiot]³

651 _4 |a [zakres geograficzny]³

655 _4 |a [rodzaj, gatunek]⁴

658 __ |a [dziedzina / ujęcie przedmiotu]³

-
1. Jeżeli publikacja posiada też inne formy, to należy je zindeksować w kolejnych polach 380.
 2. Jeżeli publikacja jest równocześnie dydaktyczną lub fachową, określa się odpowiednio poziom nauczania lub kategorię osób, dla których jest przeznaczona. Wyrażenie wprowadzające stosuje się dla poziomu nauczania.
 3. Indeksowanie wg zasad ogólnych.
 4. Właściwy rodzaj / gatunek publikacji naukowej, np. monografia, bibliografia, raport badawczy itp.

5. Publikacje popularnonaukowe

380 __ | a Publikacje popularnonaukowe¹
388 1_ | a [czas powstania dzieła]²
648 _4 | a [zakres chronologiczny]²
650 _4 | a [przedmiot]²
651 _4 | a [zakres geograficzny]²
655 _4 | a [rodzaj, gatunek]³
658 __ | a [dziedzina / ujęcie przedmiotu]²

1. Jeżeli publikacja posiada też inne formy, to należy je zindeksować w kolejnych polach 380.
2. Indeksowane wg zasad ogólnych.
3. Właściwy rodzaj / gatunek publikacji popularnonaukowej.

6. Podręczniki szkolne

380 __ | a Publikacje dydaktyczne¹
385 __ | m Poziom nauczania | a [typ szkoły]²
385 __ | m Poziom nauczania | a [oznaczenie klasy]³
388 1_ | a [czas powstania dzieła]⁴
648 _4 | a [zakres chronologiczny]⁴
650 _4 | a [przedmiot]⁵
651 _4 | a [zakres geograficzny]⁴
655 _4 | a [rodzaj, gatunek]⁶
658 __ | a [dziedzina / ujęcie przedmiotu]⁴

1. Deskryptor wymaga równoczesnego zindeksowania poziomu nauczania.
2. Dla edukacji szkolnej poziom nauczania wyraża się za pomocą deskryptorów: Szkoła podstawowa Gimnazjum Szkoła ponadgimnazjalne Liceum ogólnokształcące Technikum Zasadnicza szkoła zawodowa Szkoła specjalna Szkoła muzyczna I stopnia Szkoła muzyczna II stopnia Przedszkole.
3. Jeżeli w publikacji wskazano oznaczenie klasy, indeksuje się w polach 385 analogicznie jak inne poziomy nauczania, np. Klasa 3.
4. Indeksowane wg zasad ogólnych.
5. W przypadku podręczników przeznaczonych do nauczania konkretnego przedmiotu indeksuje się szczegółowy przedmiot publikacji na zasadach ogólnych, a dodatkowo nazwę przedmiotu lekcyjnego.
6. Właściwy rodzaj / gatunek publikacji dydaktycznej, np. Podręczniki, Ćwiczenia i zadania itp.

A. ZAŁĄCZNIK - LISTA DESKRYPTORÓW UJĘCIOWYCH

Grupa	Nr	Deskryptor
<i>Sztuka</i>		1 Sztuki plastyczne
		2 Fotografia i fotografika
		3 Wzornictwo przemysłowe i sztuka użytkowa
		4 Architektura i projektowanie wnętrz
		5 Teatr i teatrologia
		6 Film i kino
		7 Radio i telewizja
		8 Taniec, balet, choreografia
		9 Widowiska i performans
		10 Muzyka i muzykologia
<i>Języki i językoznawstwo</i>		11 Języki i językoznawstwo
		12 Nauka i nauczanie języków
		13 Literatura piękna
<i>Literaturoznawstwo i</i>		14 Literaturoznawstwo i krytyka literacka
<i>Bibliotekoznawstwo, archiwistyka i muzeal-</i>		15 Bibliotekarstwo, archiwistyka, muzealnictwo
<i>Spółeczeństwo i nauki</i>		16 Socjologia i demografia
		17 Etnologia i antropologia kulturowa
		18 Pomoc społeczna i działalność charytatywna
		19 Przeszeczność, kryminologia
		20 Psychologia i zdrowie psychiczne
		21 Ezoteryka, parapsychologia, zjawiska paranormalne
		22 Edukacja i pedagogika
		23 Polityka, politologia, administracja publiczna
		24 Wojskowość i bezpieczeństwo

Ekonomia, finanse,
przedsiębiorczość i za-
rządzenie

- 25 Ekonomia i gospodarka
- 26 Finanse i rachunkowość
- 27 Marketing i zarządzanie

Prawo

- 28 Prawo i systemy prawne

Medycyna i pielęgniar-
stwo

- 29 Medycyna, opieka zdrowotna, pielęgniarstwo
- 30 Medycyna naturalna i niekonwencjonalna
- 31 Weterynaria i opieka nad zwierzętami

Historia i archeologia

- 32 Historia i nauki pomocnicze
- 33 Archeologia i nauki pomocnicze

Matematyka i nauki
ściśle

- 34 Nauki matematyczne
- 35 Astronomia i kosmologia
- 36 Nauki fizyczne
- 37 Nauki chemiczne
- 38 Biologia i nauki o życiu

Filozofia i religia

- 39 Filozofia i etyka
- 40 Religie i wierzenia

Nauki o Ziemi, geogra-
fia, ochrona środowi-
ska, planowanie prze-
strzeni

- 41 Geografia i nauki o Ziemi
- 42 Środowisko naturalne i ekologia
- 43 Urbanistyka i planowanie przestrzenne

Sport i rekreacja

- 44 Sport i kultura fizyczna
- 45 Wypoczynek i rekreacja

Technologie, inżynieria
i rolnictwo

- 46 Inżynieria i technika
- 47 Transport i logistyka
- 48 Rolnictwo i zootechnika

Informatyka i technolo-
gia informacyjna

- 49 Informatyka i technologie informacyjne

Zdrowie, uroda, rozwój
osobisty

- 50 Rodzina, związki, relacje międzyludzkie
- 51 Zdrowie i uroda
- 52 Praca, kariera, rozwój osobisty

Styl życia, hobby i roz-
rywka

- 53 Kuchnia i gotowanie
- 54 Hobby, gry i zabawy
- 55 Dom i ogród
- 56 Turystyka i podróże
- 57 Moda i styl
- 58 Humor i rozrywka

Nauka, wiedza, rozwój

- 59 Nauka i rozwój

B. ZAŁĄCZNIK - LISTA DESKRYPTORÓW DLA FORMY DZIEŁA

Nr	Deskryptor	Zakres stosowania
1	Albumy i książki artystyczne	Publikacje i inne jednostki zawierające reprodukcje, fotografie itp., w których obraz przeważa nad tekstem; publikacje będące dziełem sztuki typograficznej,
2	Artykuły	Artykuły w czasopismach lub pracach zbiorowych.
3	Audiobooki	Nagrania dźwiękowe z odczytanym przez lektora tek-
4	Czasopisma	Czasopisma
5	Dramat (rodzaj)	Utwory literackie, które można sklasyfikować pod
6	Druki ulotne	Publikacje o czasowej wartości użytkowej, spełniające kryteria druku ulotnego zgodnie z polityką gromadze-
7	Ebooki	Publikacje wydane w formie elektronicznej
8	Filmy i seriale	Wszystkie rodzaje i gatunki filmowe
9	Fotografie	Fotografia artystyczna, użytkowa, w tym reprodukcyjna i in. Zastosowanie wyłącznie dla zbiorów ikonogra-
10	Gazety	
11	Grafiki	Zbiory ikonograficzne
12	Gry i zabawki	Zabawki dwu- i trójwymiarowe
13	Gry komputerowe	Publikacje elektroniczne
14	Komiksy i powieści graficzne	Komiksy, powieści graficzne
15	Literatura faktu, eseje, publicystyka	Szeroko pojęta publicystyka, biografie, listy, pamiętni-
16	Mapy	Publikacje kartograficzne, w tym elektroniczne; inne zbiory kartograficzne niebędące publikacjami
17	Muzyka	Na wszystkich rodzajach nośników
19	Nuty	Zbiory muzyczne
20	Obiekty trójwymiarowe	Obiekty trójwymiarowe
21	Pliki i bazy danych	Pojedyncze pliki komputerowe lub bazy danych, które nie są programami komputerowymi. [Pliki, które nie są wykonywalne, nie są ebookami, nie są audiobooka-
23	Poezja	Wiersze i szczegółowe gatunki literackie poezji

24	Poradniki i przewodniki	Praktyczne przewodniki z różnych dziedzin, które nie są publikacjami dydaktycznymi ani fachowymi; przewodniki turystyczne
25	Programy komputerowe	np. mapy elektroniczne w formie programu i inne aplikacje komputerowe.
26	Programy radiowe i telewizyjne	Publikacje dźwiękowe i audiowizualne
27	Proza	Utwory literackie pisane prozą, z wyłączeniem literatury faktu
28	Publikacje brajlowskie	Publikacje brajlowskie
29	Publikacje dydaktyczne	Publikacje przeznaczone do użytku w procesie dydaktycznym przez ucznia lub nauczyciela.
30	Publikacje fachowe	Publikacje przeznaczone dla specjalistów z określonej dziedziny do poszerzenia i uzupełnienia swojej wiedzy lub umiejętności.
31	Publikacje informacyjne	Encyklopedie, słowniki, leksykony, informatory, bibliografie itp.
32	Publikacje naukowe	Opracowanie, w których autor zastosował metodę naukową i opracował zagadnienie z zastosowaniem aparatu naukowego (bibliografia, przypisy, indeksy, recenzje).
33	Publikacje popularnonaukowe	Opracowanie przedstawiające temat opracowany naukowo, ale w formie przystępnej dla szerokiego grona odbiorców.
34	Publikacje propagatorskie i promocyjne	Publikacje promujące wiedzę na jakiś temat, które nie są publikacjami naukowymi lub poradnikami [propagatorskie]
35	Publikacje religijne	Publikacje użytkowe służące sprawowaniu kultu religijnego (księgi liturgiczne, modlitewniki, katechizmy itp.); rozważania religijne, publikacje o charakterze duszpasterskim, publikacje związane z punktem widzenia danej religii na określone dziedziny życia społecznego.[teksty i księgi święte]
36	Publikacje urzędowe i akty prawne	Dzienniki urzędowe, kodeksy, akty normatywne, formularze i inne oficjalne publikacje organów administracji państwowej i samorządowej
37	Rejestracje audio i wideo	Materiały dźwiękowe i audiowizualne, które nie są publikacjami.
38	Rękopisy	
39	Rysunki	Zbiory ikonograficzne
40	Starodruki	Publikacje wydane do 1800 r.